

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

GEONIC RESPONSA.

XVI.

FRAGMENT Taylor-Schechter, vellum, 13 × 15 cm. (oblong), writing square, quire of two leaves, the middle portion missing. It represents the remainder of a collection of Geonic Responsa, the last of which in our fragment is numbered sixteen.

It contains four Responsa, all of them, unfortunately, in incomplete condition. Neither their author nor their date is ascertainable. However, the assumption is warranted that they belong to the later Geonim; and as the first two Responsa are elsewhere ascribed to Hai, the last of the Geonim may perhaps be accepted as the author of all of them.

1. The first Responsum, the beginning of which is lacking, deals with the validity of a marriage contract (כתובה) signed by a number of witnesses, some of whom were related to the contracting parties. Though the Jewish law in general terms excludes relatives from acting as witnesses to a marriage, the Gaon declares the document valid, because, as there were other witnesses besides, there was no proof that the kinsmen had not attached their names to it as a coveted distinction, or been invited to do it as a courtesy, and the Gaon grants this latitude of interpretation even when the signature of the kinsmen occurs first in the order of the witnesses. This decision is based on the statement in *Baba Batra*, 162 a, b. It is noteworthy, that the Gaon's reading of the Talmudic text differs essentially from our accepted reading. Our text (162 b) has חתומין על השטר, while the Gaon reads חתומין עליו, indicating that the second clause in the Baraita refers, not to a new case, but to the same case treated of in the first

clause. That the Gaon's reading is correct appears from MS. M. and from Rashbam, *ad loc.*, both of which have עלי as well as על השטר, the only explanation for which is that the original עלי was retained even after the text was changed by the addition of על השטר. The probability is that the change finally producing our present reading was made by Rabbenu Hananel, who had the theory that the second case in the Baraita was entirely different from the first; hence על השטר had to be inserted as the beginning of the new sentence.

Our Responsum is practically identical with that given in Harkavy, 42, but it offers a number of more acceptable readings.

2. The second Responsum, of which a few lines are missing at the end, deals with a dispute between brothers on account of the water supply in a house inherited by the two jointly from their father, and divided between them soon after his death. Some years later one of them claimed for himself exclusive rights upon the water supply gathered from that section of the roof which covered his part of the house, thus proposing to withdraw from his brother some of the water that had flowed into the cistern at his end of the property, the only cistern with which the house was furnished in their father's time as well as their own. The Gaon decides against him, on the ground that the second brother had by this time acquired prescriptive rights (חזקה) upon the whole water supply as well as the cistern at his end of the property. These were privileges to which a definite value should have been assigned at the time of the division of the property, and the division should have been made with their valuation as part of the inventory. The second brother's water supply could, therefore, be curtailed only by an act of injustice.

This Responsum is essentially the same as that given by Harkavy, 41, so that our two Responsa, both of them attributed to Haï, occur in Harkavy reversed.

3. In this Responsum a few lines are missing at the

beginning. It deals with the Talmudic passage in *Pesahim*, 71 a. The Gaon first of all establishes the correct text, שְׂמַחַה בָּקִי, not בָּקִי as it was read by his correspondents, probably residing in an Arabic-speaking country, in which בָּקִי and בָּחִי were pronounced alike. They must have represented the phonetic identity orthographically. The main difficulty in connexion with the text which the Gaon was called upon to solve was of a theological nature. It is an accepted principle with the Rabbis that כַּהֲנִים אוֹכְלִין (*Pesahim*, 59 b), atoning power resides even in those portions of the sacrifices eaten by the priests, of those sacrifices, that is to say, that are not wholly consumed upon the altar. Several questions arise with regard to this point. How is it with the שְׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, the priestly portions of which cannot be eaten until after the Great Day has passed, and atonement has presumably taken place? Still more difficult of solution the question becomes if the Day of Atonement falls upon a Friday. As the priests' portions cannot be prepared on the Sabbath, they lie over a second night, which renders them unfit. The same difficulty inheres in all the sacrifices brought on Sabbaths, and on holidays falling on the Sabbath, intended to be partly eaten by the priests, which, however, they cannot use until the Sabbath is over. The Gaon¹ reaches a solution by a peculiar explanation of כַּהֲנִים אוֹכְלִין וְבוֹעֵלִין (*Pesahim*, 59 b). His view is that atoning power resides, not in the act of eating, but in the character and state of the sacrifice. If the sacrifice is of the right sort, and there is nothing in it to prevent the priests from using the portions assigned to them for food, it does not matter whether these portions are eaten by the priests or not: they are not deprived of their atoning power. This explanation covers the case of all Sabbath sacrifices, and it also covers the case of the sacrifice on a Day of Atonement falling on any day except Friday, because we know beforehand that the priests will be able to eat their portions immediately

¹ Comp. also Tosafot on *Pesahim*, 59 b, catchword יָכִיל.

the Sabbath or the Fast is over; the delay will not have rendered them unfit. It is otherwise with the sacrifice of the Day of Atonement falling on a Friday. Then a second night must pass before the priests can prepare their portions, and the law is that no sacrifice may be eaten after more than one night has passed over it. The Gaon must resort to another explanation for this case. Basing his view on the statement in *Shebuot*, 8 b, he holds that on the Day of Atonement the atoning power is confined to the Azazel; the other sacrifices, of which the priests have portions assigned to them, on that day do not possess their full atoning power; they have only a preventive action; they avert suffering from the sinner whose sin cannot be atoned for by the scapegoat, because it is of such a nature as to require the expiation of death.

It is highly interesting to compare the Gaon's conclusions with those of St. Barnabas, in his Letter, VII, 4. He says: "And they shall eat of all the rams sacrificed for their sins on the day of fasting. And—note well what I am about to say!—the priests alone shall eat all the inner parts, unwashed, together with vinegar!" Up to this time it has not been noticed that the argument of St. Barnabas is also based on the principle of *מהכפרין ובעלין אוכלין*, according to which the atonement of the Day of Atonement could become effective only after the priests had eaten the parts allotted to them. His assumption that the priests ate their portions during the day itself, while the people were fasting, is, of course, wholly incorrect, though I cannot believe, with Güdemann (*Religions-geschichtliche Studien*, p. 106), that it is an intentional misrepresentation. Barnabas simply put together several Rabbinic statements, and drew an unwarranted conclusion. He knew, as is said in *Pesahim* (l. c.), that on Sabbaths, or holidays falling on the Sabbath, the priests would eat their portions of the sacrifices unboiled, in order not to delay the atonement¹ the act effected. Also he knew that it

¹ Comp. Rabbenu Hananel on *Pesahim*, 71 a.

was not a transgression to drink vinegar on the Day of Atonement, because it is not customarily used as a drink (*Yoma*, 81 b). These two statements he combined, and obtained a conclusion that cannot hold water.

There is an apparent contradiction between *Pesahim*, 71a, and *Mishnah Menahot*, XI, 7. In the former passage, it is assumed that it was the custom of all the priests to eat their sacrificial portions raw on Sabbaths and holidays falling on the Sabbath; while the other text limits the practice to the Day of Atonement falling on Friday, and even then it is described as the habit of the less cultured priests¹. The contradiction disappears if we accept the view of the Gaon, that the שְׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים had no atoning power, and hence there was no need for the priest to hasten his meal.

4. The fourth Responsum, the end of which is missing, deals with the correct reading of the Mishnah text in *Erubin*, III, 1. The Gaon calls attention to the fact that the *Babli* and the *Yerushalmi* have substantially different readings of the passage. From the discussion of this Mishnic passage in *Erubin*, 30b, we see that our reading of the Mishnah is as old as the Babylonian Amoraim, though the Talmudic discussion may be a Sabboraic interpolation.

¹ My conjecture is that the Mishnah ought to read שֶׁמֶשׁ instead of שֶׁמֶשׁ, נֶשֶׁם in this passage having the meaning of "stomach." Comp. Maimonides in his *Commentary*, ad loc., and Ginzberg, *Orientalische Studien*, II, p. 612.

Leaf 1, recto.

העדים הכשרים ואף אם בראש הוא חתום אומדין שמא
 רוחא שביק למאן דקשיש מיניה לפיכך תתקים העדות
 בשאר וכן אנו מוציין כשאמרו¹ אמ' רב עמרם שאין^{לפי}
 למידים משיטה אחרונה אמרנן אמ' ליה רב נחמן לרב
 5 עמרם מנא לך הא אמ' ליה דתניא הרחיק את העדים
 שתי שטין מן הכתב פסול שמה אחת כשר ואיבעיא
 להו² שיטה אחת ומחצה מאי ופשטינן מיהא הרחיק
 את העדים שני שטין מן הכתב פסול פחות מכן כשר
 היו ארבעה וחמשה עדים חתומין עליו ונמצא אחד מהן
 10 קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר מסייעא ליה
 לחזקיה דאמ' חזקיה מלאהו בקרובים כשר הרי
 נתברר כי כתובה זו כשרה ואין בה פגם: וששאלתם
 ראובן היה שוכן בחצר והניח שני בנים והיתה דרך
 המים מן הגנות ומכל צרך³ עוברת במקום ידוע והיתה
 15 האמה קבועה מאבות אבותיהם חלקו החצר והתנו
 על עצמן כל צד שיגיע לכל אחד יקח אותו באבניו

¹ *Baba Batra*, 162 a.² *Ibid.*, 162 b.³ *Harkavy, Responsen*, 42, has also צרך, but perhaps צדין is to be read.

Leaf 1, verso.

ועפרו ובנינו ובכל שבח שיש בו אם רב אם מעט לאחר
 שחלקו שכנו שנים הרבה נפלה ביניהם מריבה על עסק
 ממון וסתם האחד דרך המים ואמ' אין לך עלי מים והסכים
 על מה שאמרו חכמ' ¹ האחים שחלקו אם לו השני זה הדבר
 5 אין להן דין דרך ולא דין אמת המים ולא דין חלון ואני לא
 שניתי ולא חילפתי יורנו אדוננו גאון שורת הדין
 כך ראינו כי כלל הדין כיון שעברו שנים אחר החלוקה
 והמים עוברין כמנהגם הרי עמדה החזקה ואין לאחד
 מהם למנוע את המים ולא לסתום בפניהם ולאו מטעמיה
 10 דהאי דפריש אין להם דרך זה על זה אין להן דרך ²
 דרך והדין כך הוא כי חצר שחולקין אותה שנים
 ונופל לאחד הצד החיצון שהיה הפתח בו ודרך הצד
 הפנימי עליו אין לפנימי אחר החלוקה על החיצון דרך
 וכן אם היו המים נשפכים מצד אחד והמרוז מוכן
 15 בו ונפל לאחד מהן אין עליו להעביר את המים כמו
 שהיו בראשונה אלא האחד מוציא את מימיו ממקום

¹ Baba Batra, 7 b.

² Read דין דרך.

Leaf 2, recto.

בדבר הרא ששחיטת שעירי דרגלים מותרת בשבת אבל
 בישולן אסור¹ בשבת לפיכך אין נאכלין בשבת אילא חי ושמחה
 בקי ליכא: ² ואם מעכב עד שתצא שבת ומבשל הרי יצא יום
 שבת בלא שמחה ועוד מתמיה הכהנים אוכלין ויש³ שמחין
 5 ואתא רב פפא ופריק פירוק אחר שאין שמחה זו בשבת בבשר:
 וספרים שאין בהן חי טעות הוא: וכתבתם שמחה בקאי
 ליכא ולא כן הוא אילא שמחה בקי ליכא: ואשר פורש במסכתא
 מנחות⁴ לענין יום הכפורים חל להיות ערב שבת הבבליים
 אוכלין אותו כשהוא חי מפני שדעתן יפה ודאי הדבר כאשר
 10 כתבתם דקימא לן מפני הבישול שאין יכול לאכל ביום
 הכפורים וכשיצא ותבא השבת אין יכול לבשל בשבת
 וצריכין לאכלו עד חצות לפיכך מי שדעתו יפה אוכלו
 כשהוא חי: והאלכסנדריים כן היו נוהגין לאכלו: ואשר
 כתבתם כיון שאין הכהנים אוכלין אותו ביום עצמו הנה
 15 לא נתכפרו עונותיהם שליש⁵ בו ביום לא כן הוא הדבר
 אילא כיון שהן מוכנים ועומדים לאכלן עונותיהם מיתכפרין

¹ The copyist first wrote אסור and changed it to אסורין.

² *Pesahim*, 71 a.

³ וישראל = ויש.

⁴ *Menaḥot*, XI, 7; *Gemara*, ibid. 99 b.

⁵ של ישראל = שליש.

Leaf 2, verso.

שאינ אכילה זו דוחה את תענית יום הכפורים ועוד הכפרה
 תלויה בשעיר שלעזאזל ואם תאמר תולה מה שתלוי הוא עד
 שאוכלין הכהנים את החטאת אין בכך כלום וישר בלא עון
 דהא¹ תנן לענין ידיעות הטמאה יש בה ידיעה בתחלה ואין
 5 בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים יום הכפורים תולה
 עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד ואמרינן² עלה וכי מאחר
 שאינו מכפר למה תולה אמ' ר' זירא לומר שאם מת מת בלא
 עון אמ' ליה ראבא אם מת מיתה ממרקת אילא³ להנן עליו מן
 יי היסורין: וששאלתם⁴ מערבין לגיור בין וליש' בתרומה
 10 סומכוס או' אף בחולין ונתקשה לנו מאד ויש עמנו ספרים
 ואין בהן אף בחולין אילא סומכוס אומר בחולין יכתב לנו
 אדננו גאון איך גריסת הדקדוק ויכתוב תנא⁵ מפני שיכול
 לחיץ ולילך בשידה תיבה ומגדל עד מצות לא להנות נתנו
 היאך הגירסא והפירוש ודאי יש שגורסין סומכוס או'
 15 אף בחולין אילא מיהו בארץ ישראל אבל חכמי בבל כולן גורסין
 סומכוס או' בחולין ויש בין אלו לאלו חילוף ברור כי רשונה⁶

¹ *Shebuot*, I, 2; *Gemara*, *ibid.*, 2 a.

² *Shebuot*, 8 b.

³ Our texts read אלא אמר רבא; *Rabbinovicz*, *Var. Lect.*, offers no variants.

⁴ *Erubin*, III, 1; *Gemara*, *ibid.*, 26 b.

⁵ *Erubin*, 30 b.

⁶ ראשינה =

XVII.

Fragment T.-S., three leaves, 21×16 cm., writing small, square with a tendency to cursive; the numbers and marginal notes, except the sheet mark at the top, are in a later hand, and in black ink, while the text is brown. It represents the remainder of an unusually large collection of Geonic Responsa, in fact, the very largest known. The numbers run up to 593, of which our fragment contains from No. 498 to No. 505 consecutively; then from 568 to 577 consecutively; and finally from 585 to 593 consecutively. The large number of 497 are missing from the beginning, and there is, of course, no telling how many more there were after 593. They cover a number of branches of Rabbinic law, the various subjects being noted in the margin by a later hand. The annotator used the classification of the Code of Maimonides, but he was either ignorant or careless, for he allows a glaring mistake to stand on the first page preserved. Misled by the word *מבוי*, which occurs prominently, he classifies one Responsum under *עירובין* which actually belongs under *שומעין*. All the Responsa preserved are anonymous, and as only a very few of them occur in other collections, there are no means at hand for determining their authorship and date. We may, however, assume that they belong to a number of different Geonic authors of various epochs.

1 [498]. The first Responsum in our fragment, the beginning of which is missing, deals with the case of a man's giving his property to his mother before his death. The Gaon rules that on the death of her son she can make no use of the property, nor dispose of it in any way, until she has paid the dowry to the widow, her daughter-in-law.

2 [499]. The second Responsum gives the decision of the Gaon in a dispute regarding an alley-way (*מבוי*). One of the several parties having a common alley-way moves from his house, and he makes a claim upon his former

neighbours, asking them to pay him for his share of the alley, which he is no longer using. The Gaon decides against his claim.

3 [500]. This Responsum is identical with the one attributed to Nahshon Gaon in the Geonic collection שער צדק, 81 b. The subject dealt with is the sale of a slave under false pretences. His physical condition was impaired, yet his master asked and obtained the value of a slave in perfect health. The purchaser discovered the fraud practised upon him, and, after having had the slave cured, he demanded from the former owner a sum of money equal to the difference between what he paid for him and what his real value was at the time. The first master declared his willingness to take back the slave and return the money, a proposition to which the second master would not agree, as he had taken the trouble and gone to the expense of having the slave put into good condition. The Gaon decides that the purchaser's claim is justified.

4 [501]. The third Responsum in the fragment deals with a note of indebtedness, signed as always by two witnesses, which the alleged debtor refused to honour. The witnesses when questioned recognized the handwriting as theirs, but as they could not remember the sum of money mentioned in the note their testimony was of no value, and the maker of the note, according to the Gaon, could not be held to the payment of the sum therein mentioned.

5 [502]. An agent was sent to Egypt to purchase merchandise. On his journey he was attacked by brigands, who threatened his life. To save himself he showed the highwaymen where his employer's money was hidden. He now contended that he was not called upon to make good the loss, since, in any case, even if he had sacrificed his life, the money would have fallen into the hands of his assailants. The Gaon supports him in this contention, provided he can prove by means of witnesses, or will asseverate by means of an oath, that his supposition is

correct, that the brigands would in any case have found the money.

6 [503]. The Gaon decides that a debtor may force his creditor, who holds a promissory note against him, to take an oath that he has not paid up his indebtedness, as he himself maintains he has done; and this right belongs to him even though the creditor is willing to waive his alleged claim if only the debtor will take the oath. There can be no doubt that this Responsum is the same as that quoted in a Responsum addressed to Hai (חמרה גנוה, 136), where it is ascribed to Natronai Gaon.

7 [504]. To this very day, the Gaon says, priests are under the obligation to avoid defilement. It is very probable that this Responsum is merely an extract from a much longer one found in the Geonic collection חמרה גנוה, 55, also attributed to Natronai Gaon.

8 [505]. A debtor sends the amount of his indebtedness to his creditor through a messenger. The debtor receives a letter from the creditor acknowledging the receipt of the money. Later the creditor denies having written the receipt. Before the matter is cleared up, the creditor as well as the messenger die, and the heirs of the creditor claim the money due to their father. Though witnesses are found to testify that the handwriting is the creditor's, the father of the present litigants, they continue to urge their claim, basing it upon the contention that there is no way of establishing that the receipt refers to the transaction under discussion rather than some other debt owing from the same debtor to their father. The Gaon's decision is missing.

9 [568]. Of this Responsum only the last two lines have come down to us, and they contain the rather interesting statement of the Gaon based on a Talmudic passage (*Ta'anit*, 11 b) that study is of greater importance than fasting, but fasting surpasses almsgiving.

10 [569]. The Gaon holds that חופה is not an essential ceremony. A man may live with a woman as wife if only

the ceremony of קדושין is performed, and the marriage contract duly executed and handed to the bride.

11 [570]. The Gaon writes out the formulæ for several sorts of deeds of gift from a father to his children, the expressions differing according to whether the deed becomes operative during the father's lifetime or after his death.

12 [571]. This Responsum deals with the circumstances in which the dowry is paid out, though it be the woman who insists upon the divorce.

13 [572]. "A bachelor made out a deed of gift. Later, when he married, he made out a second deed of gift, transferring the same property to his wife, and in the presence of the first recipient, who uttered neither protest nor objection." The Gaon decides that the second transaction, and not the first, is valid.

14 [573]. The Gaon decides that an oath taken on a prayer-book is as sacred as one on the scroll of the law, and he who takes such an oath cannot be absolved from it. This Responsum is attributed in one source to Saadia, and in another to Haï; comp. Müller, *Mafteah*, p. 230.

15 [574]. The Gaon rules that a Jew who owns orchards, the fruit in which must be gathered day by day, so that cessation from work on Sabbaths and holidays would entail a serious loss, may sell an average day's pickings to a Gentile on the eve of the Sabbath or of a holiday. The sale must be completed before the day of rest enters, so that the Jew in no sense hires the Gentile to do work for him on a holy day.

16 [575]. Though butter churned by Gentiles may be bought and eaten by Jews, the Gaon advises against it. This Responsum is found also in the Geonic collection שיערי חשוכה, 188, where it is attributed to Natronaï Gaon.

17 [576]. This Responsum contains the decision of the Gaon with regard to דם טוהר. It is not improbable that this is the Responsum to which Maimonides expresses his vigorous opposition; comp. Maimonides, אמורי בראה, XI, 15, and ש"ת, 173.

18 [577]. The Gaon goes into details as to the character of the testimony admissible in the case of an ענווה. The end of this Responsum is missing.

19 [585]. The contents of the Responsum are difficult to determine exactly, because the beginning is missing. All that can be gathered from what remains is that the case dealt with is what the judge of a certain town suspects is a mock divorce, desired for the purpose of escaping the payment of debts. The debt owing to a divorced woman, namely, her dowry, must be paid by the husband before all others. If, then, a man is hard pressed, the expedient of divorcing his wife may occur to him, the intention being, of course, to re-marry the woman, and again come into possession of the dowry. The judge in our case was willing to grant the divorce on condition that the husband took an oath not to re-marry the woman. The Gaon shares his suspicions, and sustains his decision. It is noteworthy that the Responsum mentions in full the name of the judge, David¹, and of the parties concerned.

20 [586]. This Responsum contains the interesting statement that the old-established custom, reaching back to Talmudic times, of taking an oath publicly on the sacred scrolls in the synagogue, was discontinued in the day of the Gaon. Instead, when the occasion required it, a conditional excommunication was proclaimed in the synagogue, as follows: "If thou, *N. N.*, owest money to *N. N.*, and dost not acknowledge the debt, thou art under the ban." Judging by the style of the Responsum, and the views expressed in it, we shall not go far wrong in ascribing it to Hai. Comp. especially his Responsa in י"ב, 73 a and 76 a. In the latter Hai writes thus: "Such a thing as taking an oath on the sacred scrolls has come under our notice neither personally nor through the reports and traditions of scholars from generations ago. Our procedure is as follows: The draped bier is brought [into

¹ David Ibn Haġar? Comp. about him Steinschneider, *Arabische Literatur*, p. 143.

the synagogue]; and in it is a cock (Aram. גברא), symbolic of man (Aram. גברא); lights are kindled, symbolic of the soul of man; ashes are strewn under the feet [of the one who is to take the oath], to indicate that man is but dust and ashes; empty, distended hides are put before him; they threaten him, saying, Behold, all these shall be signs unto you! Then children come with trumpets (שופרות), while the man is led up to the place before the Ark, and the precentor stands on the platform next to the Ark, and says: *N. N.*, who does not confess the truth, may he be overtaken by thus and thus [the curses of a ban]¹."

21 [587]. This Responsum deals with the limitations of the rights of a husband in the property of his wife.

22 [588]. The Gaon gives the formula of the oath to be taken by a widow who makes demand for her jointure from the estate of the heirs of her late husband. This Responsum obviously antedates the Responsum 586, for it appears in the former that it was still customary to take oaths in the time of the Gaon addressed.

23 [589]. The Gaon renders the decision that a widow left with an infant at the death of her husband may not withdraw her dowry from the estate until the child has reached the age of two years, the period during which a mother has the duty to nurse a child, and during which re-marriage is prohibited.

24 [590]. *A* dies, and *B* of his own accord pays his heirs money which he confesses he owed to the departed, though no memorandum of the debt was found. The heirs wish now to force him to take an oath that he has acknowledged the full extent of his indebtedness. The Gaon decides against the heirs.

25 [591]. The Gaon decides that a widow claiming her dowry from her late husband's estate must take an oath asseverating the justice of her demand, even when the estate does not suffice to satisfy her claim in full.

26 [592]. This Responsum deals with the status of

¹ Comp. ארזות חיים, II, p. 503.

a child born out of wedlock, a certain man being designated by the mother as the father of the child. The Gaon's decision is that such a child is not to be considered a bastard (מזר); nevertheless, the alleged father cannot be held responsible for the maintenance of the child, nor is the child to inherit his estate after his death. If circumstantial evidence corroborates the woman's allegations, the man is to be excommunicated and exposed to public disgrace.

27 [593]. This last Responsum of our fragment, of which only the beginning has been preserved, deals with a promissory note whose genuineness is denied by the supposed debtor. It is perhaps another version of Responsum 133 in the Collection שיערי חשובה.

Leaf 1, recto.

54

השתי וכתבו לאמו לא כל הימנו כשהניח בעלת חוב שלו והקנה לאמו ומה
 שהקנה לא עשה ולא כלום ודין הוא שתתן הזקנה ממה שהקנה לה בנה
 כתובת כלתה בשבועה דלא אתפסה צררי ולאחר שטימול כתובתה
 כלתה כל מה שנשתייר הו לזקנה כל מה שתדע תעשה תררצת¹ לבן בתה
 5 או לאחרים תתן תצט² ומבוי שרחב ארבע ויש בו שלש חצרות ואחר
 שהן . . . את פתחו למקום אחד ואמ' להן לבעלי חצרות או תנו לי שליש המבוי שמניע
 עירובין
 לי או תנו לי דמים והללו אומ' לו לא נתן לך כלום בוא ודור עמנו מה הדין כך
 ראינו שזה שאמ' תנו לי חלקי או דמיו שלא כדן אמ' שאין חולקין את החצר עד
 שיהא בה ד' אמות לזה כלל³ וכל שכן מבוי שאינו עשוי אלא לדרך שאין חולקין
 10 אותו כלל שאף על פי שהל' בר' יהודה דאמ' אית דינא דגור או אגור⁴ הני מילי היבא
 שאומר או את מיגד או לא וגודי אבל הכא אגור איבא גור ליבא ומה שאמרו לו הן אין
 אנו נותנין לך דמים אלא בוא ודור עמנו כדן אמרו לו כדתנן⁵ שני אחים אחד עני
 אחד עשיר הניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן
 לעצמו הרי עשיר אומ' לעני קח לך עבדים וירחצו בבית המרחץ קח לך זיתים
 15 ועשם בבית הבד והדא מתניתא הלכה היא וליבא דפליג עליה תלך המוכר
 עברו לחב⁶ והיו בו מומין והשביחו אדונו השני יש על הראשון לחזיר לו דמי
 מכירה
 מומין לשני כמה שיאמרו הבקין⁷ וראשון שאמר לשני טול דמים שנתת לי וה'
 והחזיר לי עבד שלא כדן הוא עושה לאחר שגידלו שני והשביחו ולא כל הימנו אלא
 יתן לו דמי מומיו: תלך⁸ והא דאמ' רבנן⁹ כותב אדם עידותיו על השטר
 עידות
 20 ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים היבא דחתמין תרי שהדי על שטר ואמ'
 קמי בי דינא דהא חתמות ידן נינהו מיהו לא פקיע¹⁰ לן בממונא כמה האוי אם כמה
 דכתיב בשטרא או לא היבין עבדין בהאי שטרא כיון דקא משהדין דהיא חתמות
 ידיהו מגבינן על פומהון אי דיל¹¹ כיון דלא פקיעי¹² בממונא כמה האוי הוה לה פלגו
 דסהדותא ולא מגבינן על פומהון כיון דקא אמדין לא בריר לי ממונא דכתיב
 25 בשטרא פמה הוי לא מגבינן ביה דאית למימר במאי קא מפיק מנה
 ממונא מן לווה במימרא דעדים הא עדים גופיהו קא אמרי לא קים
 לן בממונא והולכך איתרע ליה שטרא: תלך¹³ ראובן
 ב . . ש הלך למצרים שיגר עמו שמע' טו' זהובים לקנות לו בה

¹ Read רצח.² Baba Batra, I, 6; Gemara, ibid., 11 a.³ Baba Batra, 13 a-13 b.⁴ Ibid., 13 a; as the quotation is from a Baraita, and not from a Mishnah, the correct reading would be כרתניא, and not כרתנן.⁵ לחזירו.⁶ הבקאין.⁷ Ketubot, 20.⁸ בקיר.⁹ דילמא.¹⁰ בקאי.

Leaf 1, verso.

שלוחין

סחורה נכנס למקום שמו אגראביה ושבו משם למצ' ¹ בהליכתו למצ' ¹ יצאו עליהן
 ליסמין וכשהגיע למצ' כתב לשותפו בכל מה שאירעו וכה כתב לו כשהגעתי לאגר' ²
 שכרתי על כל משואות שהיו עמי מן הערביים וכל זהובים שהיו עמי שיגרתים ביד
 פל' גוי מפני סכנת הדרך ולא השארתי אלא שלשה עשר זהובים של שמע' נתיראתי
 לשגרה עם הגוי שלא לעבור על דעתו ויצאו עלינו לסמין ותפשו השיירה כולה והפשיטו
 כל מה שהיה עלי והניחוני ערום ועמדו לשחטני וכיון שראיתי כך אמרתי בלבי כל מה
 שיש עמי אין לי הצלה מידם מוטב שאומר להם שיש עמי זהובים ויניחו אותי אמרתי
 להם יש לי בדלוסקמא ט'ו' זהוב' ובאו עמיו למקום השיירה פתחתה הרלוסקמא
 והוצאתי ט'ו' זהוב' של שמע' ונצלתו בהם והרי אני' משלם לשמע' חצי ממנו
 בשביל אהבה שיש ביני לבינו ואמ' שמע' זה הציל עצמו בממוני והכל ישלם ¹⁰
 לי איך הדין. כך ראינו אילו היו הדינרין מוצנעים ביד ראובן ולא הכירו
 בהן לסמין ונתן אותן להן בודאי הציל עצמו בממון חברו הוא וחייב לשלם הכל:
 אבל אם כמו שמפורש בשא' שטען ראו' ואמ' כל מה שהיה עמי אין לי הצאלה
 מידם אם יש עדים בכך נפטר ואם אין לו עדים ישבע ראובן שאותן ט'ו' זהוב'
 של שמע' לא שינה בהם ולא פשע וכי אותה הרלוסקמא שהיו בה נטלה לסמין ¹⁵
 ולא היתה לה הצלה מידם ולא נשתייר מן הזהבים כלום ואם יטול ממנו שמע'
 חצי הממון בפשרה יפטר ראובן מן השבועה. תתקן המוציא שטר חוב
 על חברו ואמ' לו פרעתיך אמ' לו מלוה השבע שפרעתיני ולך ³ אמ' לו לווה איני
 לווה ומלוה
 נשבע השבע אתה וטול: כך ראינו שכדין אמ' לווה שכיון ששטר בידו
 ישבע ויטול ואם האמינו לזה למלוה גובה בלא שבועה: תתקן וכהן שנכנס
 בבית הקברות או בבית שיש בו מת בזמן ⁴ חייב מלקות או לא כך ראינו שחייב
 טומאת מת
 מלקות דקדושתו קדושת עולם והתורה אמרה לנפש לא יטמא וג': תתקן ראובן
 היה ליה על שמע' דינרי בלא שטרא ושדר יתהון ליה עם לוי וכתב לו ראוב' כתב לשמע' בכתב
 ידו כי הביא לי מאצלך כ' זהובים לאחר ל' יום פגע ראובן בשמע' אמ' לו תן לי כ' זהובים שיש
 לי מאצלך אמ' שלחתים לך ביד שמע' לוי אמ' לו לא היו דברים מעולם ולא כתבתי כתב כלל ²⁵
 ומת ראובן ולוי ועמדו יורשיו ותבעו את שמע' והוציא שמע' כתב שכתב ראובן ללוי
 ואיתי שהדי שהוא כתב יד ראובן אמרו לו היורשין שמה חוב אחר היה לאבינו
 בידך ואילא משכח שמע' שהדי שהוא כתב ידו של ראובן דיניה עם
 יורשי לוי או עם יורשי ראובן: הכין חזינא דאילא אשכח שמעין

¹ למצרים =² לאגראביה.³ תתקן.⁴ Read הזה בזמן.

Leaf 2, recto.

כלבא אכלה לשירותיה¹ ומן הלין שמעתתא ידעינן דתלמ' תו' עדיף מתענית: אבל תענית
וצדקה תענית עדיף דאמ' ר' אלעזר² גדולה תענית יותר מן הצדקה שזה בנופו וזה בממונו:
תקע³ ושש' המארס את האשה ונתן לה קידושין וכתב לה כתובה וברכו אותם ברכת
אישות
אירוסין ונישואין ולא נכנסה עמו לחופה והיא בבית אביה מתיחד עמה אולא כך
5 ראינו שמותר להתיחד עמה ולישא אותה נמי והיא⁴ בבית אביה ואין בכך כלום:
תקע⁵ ושש' הכותב מתנה לבנו או לאחר לאחר פטירתו ולא כתב בה מהיום ולאחר
מתנה
מיתה יכול לחזור בו או לא ואם יכול לחזור בו בחייו לאחר פטירתו תהא מתנתו מתנה
או לא כך ראינו שהכותב מתנה לבנו או לאחר בחייו אין יכולין עמו אלא לאחר פטירתו
ועיקר שימסור להן שטר מתנה אבל אם לא מסר להן שטר מתנה לא החזיקו בה ואין
10 בידם ממנה כלום ואם שכיב מרע הוא ונתן מתנה מחמת מיתתו אם עמד ומבקש
לחזור חזור שכך אנו אומ' כל שאילו עמד חוזר במתנתו אבל מתנת בארי
וקנו מידו ומסר השטר לבנו או לאחר מחיים כדי שיוכה לאחר מיתה זוכה בה לאחר
מיתה ואם לא כתב בה מהיום ולאחר מיתה יפה כחו של מקבל מתנה שהחזיק
באותה מתנה מאלתר וזה שתיקנו חכמ'⁶ לכתוב מהיום ולאחר מיתה ליפות כחו שלנותן
15 מתנה שלא יוכה בה אלא לאחר מיתה וזה שלא כתב מהיום ולאחר מיתה מתנתו
מתנה גמורה וזוכה בה מאלתר: תקע⁷ ושש' פנוי הנושא אשה ואינו יכול לבעול
אותה והיא בבתוליה: והוא אומ' אסרו⁸ אותי הריני בודק את עצמי באחות⁹ והיא
אישות
אמרה לו מה אעשה לך שהרי מסרתי עצמי לך תצא בכתובה ותוספת ובנדוניא
שלה אולא: כך ראינו שתצא ממנו בכתובה ובתוספת ובנדוניא שכיון שמסרה
20 עצמה לו והוא שאין יכול לבעול נעשה כמי שאינו מבקש את אשתו ונותן לה כתובה
ותוספת ונדוניא שהביאה עמה מבית אביה ומגרשה וזה שאמ' אבדוק עצמי באשה
אחרת אם רוצה מנחת אותו ואם לאו אין מנחת אותו שכך אמרו חכמ'⁷ אמ' איזיל
איבדוק נפשאי באיתתא אחריתי אמ' ר' אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה הולכך אשה
זו נוטלת כתובתה ותוספת ונדוניא ויוצאה: תקע⁸ ושש' פנוי שכתב מתנה
25 לאחר ואחר כך עמד ונשא אשה וכתב לה אותה מתנה היא גופה בפני אותו האיש
מתנה
שנתן לו מעיקרה ולא עירער ולא עשה מחאה אותה מתנה הראשנה טמירתא⁸ היא
ולא מגבונן בה להיכי מדמינן לה כך ראינו שאותה מתנה בטלה מן האיש והרי
היא בחזקת אשתו מאי טע' שכיון שכתבה לאשתו בפניו ולא עירער ולא מיחה בו בטלה
ממנו ואנו מדמינן לה למה שאמרו⁹ חכמ' הכותב כל נכסיו לבניו ושייר לאשתו קרקע

¹ Ta'anit, 11 b; our texts read ליכול כלבא לשירותיה.² Berakot, 32 b.³ The line over היא indicates that this word is to be cancelled.⁴ Baba Batra, 135 b.⁵ Comp. Targum Jonathan to Deut. xxiv. 6.⁶ Read באחרת.⁷ Yebamot, 65 a.⁸ Comp. Baba Batra, 40 b.⁹ Peah, III, 7.

Leaf 2, verso.

כָּל־שֶׁהוּא אֵיבְרָה כְּתוּבָתָהּ וּמִפְרָקִינָא¹ אִמְ' רַב בַּמּוֹכָה לָהֶן עַל יִדְהָ וּשְׁמוּאֵל אִמְ' בַּמַּחֲלָק'
 לַפְנִיָּה וְהִיא שׁוֹתֶקֶת הֵכָא נִמְי כִּיּוֹן שִׁכְתָּבָה לְאַשְׁתּוּ בַּפְנִיּוֹ וְשִׁתְקָ וְלֹא מָחָה אֵיבֵר מִתְּנִתּוּ
 עוֹד מִדְּמִינִן לָהּ לְמָה שֶׁאִמְרוּ חֲכָמִי² הַעוֹרֵר עַל הַשְּׂדֵה חֲתָם עָלֶיהָ בְּעַד אֲדָמֻן אִוְמ'
 הַשְּׁנִי נוֹחַ לִי וְהִרְאִישׁוֹן קֶשֶׁה מִמֶּנִּי וְחֲכָמִי אִוְמ' אֵיבֵר אֶת זִכְוֹתוֹ הִילֵכֶךְ אִישׁ זֶה אֵיבֵר
 5 מִתְּנִתּוּ וְעַמְדָּה מִתְּנָה בִּיד הָאִשָּׁה תִּקְעוּ וְשִׁשׁ מִי שֶׁנִּטַּל סֵפֶר תַּחֲנוּנִים וְשֶׁל
 תְּפִילּוֹת וְנִשְׁבַּע בָּהּ אוֹתָהּ שְׁבוּעָה תִּהְיֶה כְּשִׁבוּעַת הַתּוֹרָה וְכִיּוֹן שֶׁנִּתְחַרַּט בָּהּ יֵשׁ לָהּ
 שְׁבוּעוֹת
 הִפְרָה אוֹלָא: כִּךְ רָאִינוּ שֶׁשְׁבוּעָתוֹ כְּשִׁבוּעַת סֵפֶר הַתּוֹרָה מֵה סֵפֶר תּוֹרָה יֵשׁ
 בּוֹ שְׁמוֹת שֶׁל הֶקְבֵּה כִּךְ סֵפֶר תַּחֲנוּנִים וְשִׁלְתְּפִילּוֹת יֵשׁ בֵּהֶן מִקְרָאוֹת וְשְׁמוֹת שֶׁל הֶקְבֵּה
 וְאִין לְשִׁבוּעָתוֹ הִפְרָה תִּקְעוּ וְשִׁשׁ יִשְׂרָ' שִׁישׁ לוֹ כֶּרֶם נָטוּעַ וּמִלְקָטוֹ וּמֵאֶסְפוֹ
 10 בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִפְּנֵי שְׁמוּצִיא פִּירוֹת כְּצֵלֶךְ וְאִם אֵינוּ מִלְקָטוֹ וְעוֹזֵב אוֹתוֹן בִּשְׁבַת וְכִיּוֹן
 שֶׁבַת
 מִזֵּב הוֹלֵךְ אוֹתוֹ הַיּוֹם לְאֵיבֹר וְיֵשׁ שֵׁם חֶסְרוֹן גָּדוֹל כִּיֻּצֵּד יַעֲשֶׂה וְיִיְהִנֶּה מִמֶּנּוּ יִמְכּוֹר
 אוֹתוֹ לְגוֹי מִעֶרֶב שֶׁבַת וְיִלְקָטֶנּוּ גוֹי בִּשְׁבַת אוֹ לֹא כִּךְ רָאִינוּ שְׁמוֹתָהּ לְמַכּוֹר
 אוֹתוֹ לְגוֹי מִעֶרֶב שֶׁבַת וְיִלְקָטֶנּוּ הַגּוֹי בִּשְׁבַת וְיִתֵּן לוֹ דְּמִים מִעֶרֶב שֶׁבַת כְּמוֹ שֶׁאִמְ'
 חֲכָמִי³ הִנְהוּ מוֹרִיקָאֵי דַּעֲבָדוּ שׁוֹתְפּוֹתָא בְּהַדִּי הַדְּרִי בִּשְׁבַתָּא מִנְקִיט⁴ לִיה גּוֹי בַּחַד
 15 בִּשְׁבָא מִנְקִיט לִיה יִשְׂרָ' אֶתּוֹ לִקֵּט דְּרַבָּא שְׂרָא לָהּ כֹּל וְהֵכָא נִמְי כִּיּוֹן שְׁמוּכְרוּ
 מִעֶרֶב שֶׁבַת בְּסַתָּם וְלֹא בְּמִשְׁקַל שֶׁאִם פָּחַת פָּחַת לְגוֹי וְאִם הוֹסִיף הוֹסִיף לְגוֹי
 מוֹתֵר תִּקְעוּ וְשִׁשׁ חֲמָאָה שֶׁל גּוֹיִם אֶסּוֹר אוֹ מוֹתֵר כִּיּוֹן דְּקִים לָהּ לְרַבֵּן
 מֵאֲכָלוֹת אֶסּוֹרוֹת
 דַּחֲלַב טַהוֹר עוֹמֵד טַמָּא אֵינוּ עוֹמֵד מוֹתֵר אֲלֵא שְׁאִין הִרְעַת מִקְבֵּלָת וּמִי
 שִׁיפָה דַּעֲתוֹ וְאוֹכֵל מוֹתֵר תִּקְעוּ וְשִׁשׁ יוֹלֶדֶת נִקְבָּה שְׂרָאָתָה דֵּם שְׁנִים
 20 וְשִׁלְשָׁה יָמִים וּפֶסֶק הִימָנָה אוֹתוֹ הָדָם וְאִינָה רּוּאָה דֵּם עַד יוֹם יֵשׁ לָהּ הִיתֵר
 נִרָה
 לְטַהֵר לְבַעֲלָה קוֹדֵם יוֹד אוֹלָא כִּךְ רָאִינוּ שִׁיּוֹלֶדֶת כִּיּוֹן שֶׁפֶסֶק דֵּם מִמֶּנָּה
 תִּסְפּוֹר שְׁבַעַת יָמִים נִקִּים וְחֲטָבִיל וּמוֹתֶרֶת לְבַעֲלָה וְאִם רּוּאָה לְאַחֵר יוֹד יוֹם
 צְרִיכָה שֶׁתִּשְׁבֵּשֵׁב שְׁבַעַת נִקִּים שֶׁשְׁמוּכִין אֲנֹו עִכְשׁוֹ עַל דֵּר זִירָא דֵּאִמְ'⁵ בְּנוֹת יִשְׂרָ'
 הֵן הַחֲמִירוּ עַל עֲצֻמָּן כֹּל אֲבָל בְּמִקּוּמֵינוּ יוֹלֶדֶת אֵינָה טוֹבֵלָת אֲלֵא לְאַחֵר שְׁלִשִּׁים
 25 יוֹם בֵּין לְזִכֹּר בֵּין לְנִקְבָּהּ וּמוֹתֶרֶת לְבַעֲלָה וְאִם רּוּאָה כְּשֶׁהִיא מִנִּיקָה טִיפָה כְּחֶרֶת⁶
 יוֹשְׁבֶת עָלָיו שְׁבַעַת נִקִּים תִּקְעוּ וְשִׁשׁ הִנְהַרְג בְּדֶרֶךְ וְאִין מִי שֶׁרּוּאָהּ
 כֹּלל וְלֹא מִי שֶׁמְעִיד עַל הִרְיָנָתוֹ אֲשֶׁתּוֹ מוֹתֶרֶת לִינְשָׂא אוֹלָא כִּךְ רָאִי שֶׁאֶסּוֹרָה
 אִישׁוֹת
 לִינְשָׂא שְׁכִיּוֹן שְׁאִין מִי שֶׁרּוּאָהּ וְאִין מִי יַעֲמֹד עַל הָאֲמָת אֶסּוֹרָה אֲשֶׁתּוֹ וְאִף
 עַל פִּי שֶׁחֲקָלוֹ חֲכָמִי בְּעֻגּוּנָה לֹא הִקְלוּ כְּאוֹתוֹ הַדְּבַר מִפְּנֵי שֶׁאִמְרוּ חֲכָמִי⁷ הִיחֲזִיקוּ
 30 לְהִיּוֹת מִשְׁיִאִין עַד מִפִּי עַד מִפִּי אִשָּׁה וְאֶפִּילוֹ מִפִּי עַבֵּד וּמִפִּי שִׁפְחָה אֲבָל אִם אִין

¹ Baba Batra, 132 a.² Ketubot, XIII, 6; Gemara, ibid., 109 a.³ Abodah Zarah, 22 a.⁴ Our texts read: וְלִקֵּט בִּשְׁבַתָּא וְיִשְׂרָאֵל בַּחַד בִּשְׁבַתָּא.⁵ Niddah, 66 a.⁶ Read כְּחֶרֶת.⁷ Yebamot, XVI, 7; Gemara, ibid., 122 a.

Separate leaf, recto.

קרי ביתרין ואף על פי שמספנון¹ של רב דויד עם יצחק בר חייה הוא שלא היה לו ל...
לאשתו של יצחק בן חיי... א מבחקא מילתיה דיצחק בר ישעיה ובקנוניא שעשה...
האי דמגרש אינתתיה... למא ודאיטרדותא עברו ומיבעי לקיומי בהני הוא עשה של²
כהונן לפיכך עושין בו שלא כהונן הולכך^{דאי} דינא לתבעו בבית דין ולאדרה הנאה לאינתתיה
5 בבית דין ועל דעת בית דין דלא מהדר לה לעולם דלאו כל כמיניה דעביד קנוניא הוא ואית...
ודמעי בנפשיה חלופי בית דין של ישר' ומקיים בנפשיה הלן מילי דגט עד דמדחי ליה לממ...
יצחק בר עוקבא הילכך לא כל³ מאשת יצחק בר חייה שאומרת לרב דויד לא...
...אות ואנא בעלי אחיל לי ולא נחתנא בהדך לדינא: ותפיק שטר כתובה ותחשוב
...ה אית בה וליתחנפך כל דיהב לה בבית דינא וליתשום בבית דינא ולתשום
10 ... א תריצא ותשתבע דלא אתפסה צררי דהכא ודאי מבחקא מילתא דאית בה גונבא וגזילא
... כל יצחק בר חייה גופיה ולישתמת וליתחרם בשיפורי ערב ובקר בשבתות ובימים
[טו]בים בכל בתי כניסיות עד שישלם ומפני שעשה כך והחזיק עצמו בגולנות ובמעשים
... לתין וכל ישר' תובעין דלילה אינון לפום גונביה ושפיר עבד רב דוד דמי
... לא למיתבעיה ליצחק בר חייה ושמותיה ואחרומיה ערב ובקר בכל בתי כניסיות
15 ... ר דרא... מן שמיא תיובתא בלביה והרר בתשובה הילכך אית ליה מן דינא למנויי
... אפטורא עד כמה ד... הא ליה ותבע ליה ליצחק בר חייה עד דפרע ממונא ליצחק בר
עוקבא: תַּקְפֹּז איתחא כי משבעין לה בספר תורה היכי משבעין לה בבי כנישתא
משבעין לה או אזלין עשרה לביתה ומשבעין לה וחישין לביוון וגברא היכי משבעין
ליה כי אמור רבנן לאתפוס חפצא בידה למן דמישתבע ולאשבעי בספר תורה
20 בשנים קדמונות אבל בזמן הזה רוב בני אדם חשודין על השבועה וכל שכן נשים
דודאי חשודין דתנן⁴ אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומין כֹּל נמנעו מלהשביעה כֹּל ולא
חששו רבנן לחינה ולזילותה הירנא⁵ לא מהימנא בשבועתה ומשום הכין נמנעו מלהשביעה
משום דאלמנה מודיא ואמרה בההוא הנאה דטרחת קמי בעלי אחולי מחיל גבאי מאי טַעֲמָא
דכסיתי מיניה ממוניה ולא... יקה בשבועתה ואי קדימה היא ואישתבעת מן נפשה
25 מגבינן לה כתובתה דהא אישתבעת דאמרינן⁶ ההיא אלמנה דאתי לקמיה דרב חונא
תבעת כתובתה אמ' לה מאי אעביד לך דרב לא מגבי כתובה לאלמנה אמרה ליה מסקא
ליה למר על דעתיה דתפיסי מכתובתאי מידי חי יי צבא' אם נהניתי מכתובתי כלום אמ'
מודה רב בקופצת ונשבעת אפילו רב דאמ' בין בבית דין ובין שלא בבית דין אין
משביעין אותה ולא מגבי לה כתובתה בקופצת מודי אבל שמואל בבית דין הוא
30 דלא משבע לה חוץ לבית דין משבע לה: והיראנא⁷ לא משבעין בספר תורה אפילו
לאנשים: מטענינן לה גזירתא וקארי שפוזי באנפיה ומשמתינן אנת פ'ל אי אית ליה לפאל
ממונא גבך ולא מודי בשמתא דיש' ליהויה דאי קאמ... איהו לחודיה ולשתיתויב
עלמא...

¹ שמשפנון ?

² Comp. Baba Batra, 48 b.

³ Comp. the expression לא כל מיניו

⁴ Giffin, IV, 3; Gemara, ibid., 34 b.

⁵ דהירנא =

⁶ Giffin, 35 a.

Separate leaf, verso.

תקפז איש ואשה שמכרו נכסי מלוג כבר פירשו רבנן¹ שאם מכר איש לידו² אישות

נכסי מלוג ומת כיון דהנך ניכסי מלוג נכסי אשה הם וניכנסין ויוצאין עמה אתיא אשה מפקא להון מן לקוחות ואם מכרה האשה לבעלה זמנה בחיי בעלה כיון שהן משועבדין לבעל לאכל פירותיהן ועבשו שמתה האשה קנה נמי גופיה 5 שלקרע הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל מכרה האשה לבעלה או נמי מכרו שניהם היו זביניהו וזביני וכן הלכה: ונכסי מלוג הם כל בגדים ותכשיטין שמכניסת אשה לבעלה ולא קיבל הבעל אחריותן שאם נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותן נקראין נכסי מלוג. **תקפח** אלמנה שתבעה כתובתה כיצד משביעין אותה דלא תפשה כלום מכתובתה או אפילו על פילכה ועל עיסתה: בלשון הזה

אישות

משביעין אותה שלא נתן לך בעליך בצנעה כספיים³ ולא הישתלמת מידי מכתובתך 10 וזה הוא לשון צררי כמו וידאו את צרורות כסף: ומגלגלין עליה שלא גולת ולא נגבת כלום אחר מיתת בעליך אבל אם רצו להשביעה שלא נגבה בחיי בעלה אין יכולין להשביעה שכך שנינו⁴ הלכה מקבר בעלה לבית אביה כול' במה דבר' אמורים שתבעה כתובתה אבל לא תבעה כתו' אין יכולין להשביעה כלל דתנן⁵ ר' שמע' אז כל זכ

תקפט היכא דשכיב ראובן ושבי' ברא בר ג' ירחי ואתיא אלמנה ותבעה כתובתה 15 אישות

יהבינן לה או דילמ' מעכבינן עלה לא מפריש בשאילתא מחמת מאי ניהי עכבא אם מחמת מניקה את בנה שאלת דינא הוא דמעכבין עלה ולא יהבינן לה עד כד' ירחי דקתני ומניקה את בנה כל' **תקצ** היכא דאפקיד ראובן ממון גבי שמע' פקדין

ומת בלא שהדי ומת והוציא שמע' הפקדון ונתנו ליורשי ראובן יש עליו שבועה או 20 ניהוי כמשיב אברה ופטור: כך ראינו שכיון דאפקיד גביה בלא שהדי דאלו בעי אמ' לא היו דבר' מעו' כמשיב אברה הוי ופטור⁶: וכן אם מת שמע' ותבע ראובן א יורשיו את יורשי שמע' וליכא שהדי הוי משיבי אברה ולית עליהו שבועה כלל:

תקצא אשה שמת בעלה והניח מקצת כתובתה משבעין לה או לא אף על אישות

פי שהניח מקצת לא תיטול כלום אלא בשבועה **תקצב** פנויה שאמרה מעוברת אני 25 איסור. בא

מפל' והוא בשכונותיה והיא נתנה אמתלא לרבריה ונותנת סימנן באיזה יום ובאיזו שעה ואותו האיש פנוי וכבר נחשד בדבר' כמה פעמ' מה יש מה הדין פנויה 30 זו שילדה ילד שלה שתוקי הוא שמכיר את אמו ואינו מכיר את אמו⁷ ובתר אשה שדינן ליה וכשר לבא בקהל ואין חייב אותו האיש במזונותיו ואין יורש אותו: ואפילו תפס מפקין ליה ונאף ההוא חייב לנדרותיו ולהודיע קלונו ברבים **תקצג** הוציא

טוען עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואמ' זה אינו כתב ידי מי נשבע לזה או מלוה⁸: אי קא מודו ונמנע

זה שכתב ידו הוא תב ידו גובה מבני חרי דלאו שטרא מעליא בקנין הוא

¹ Yebamot, 66b.² ? לחבירו³ Read כספיים.⁴ Ketubot, IX, 6; Gemara, ibid., 86b.⁵ Ketubot, IX, 8; Gemara, ibid., 87b.⁶ Comp. שער' דדק, p. 72.⁷ Read אביי.⁸ Comp. שער' השובה, 133.

XVIII.

Fragment T-S., paper, four leaves, two joined and two separate, 17 × 13 cm., neat, small square hand. It represents the remainder of a Geonic collection of Responsa, of which nine have been preserved to us, five in an incomplete condition.

1. The first Responsum, the beginning of which is missing, deals with the relation of the second holiday to the first, especially with regard to the burial of the dead. The Gaon decides, on the authority of the Talmud, *Shabbat*, 139 b, that on the first day the work connected with the burial of a body must be done by Gentiles, but on the second day it may be done by Jews. It is practically identical with a Responsum attributed to Natronai Gaon found in the Geonic collection ש"ת, 184, but our fragment presents it in a more complete form by far. Especially noteworthy is the orthography of the name of the city referred to in the above cited passage in *Shabbat*, in our Responsum בשכר, not בשכר as it appears in the editions of the Talmud and in the ש"ת (ibid.). That the reading בשכר is correct is corroborated by 'Aruk, s. v. אסתנורא (ed. Kohut, 206)¹, and by the MSS. of the Talmud (comp. Rabbinovicz, *Variae Lectiones*, on *Yoma*, 10 a).

2. The second Responsum is a brief version of No. 57 of the Geonic collection נאני מורה ומערכ, where it is ascribed to Natronai Gaon. But, though a shorter form, ours is the better, the one in the collection named being in a very corrupt state. The Gaon here decides that it is not permitted to keep Sabbath dishes hot by putting them into ashes on Friday.

3. The third Responsum, perhaps also by Natronai Gaon, concerns itself with the materials permitted for the Sabbath lights, and is also found in Judah bar Barzillai Albargeloni, ס' העתים, p. 17.

¹ Kohut refers twice to an article בשכר in his 'Aruk, but no such article can be found in the book.

4. Of the fourth Responsum only the beginning is preserved. It deals with the same subject as the previous one, and like it is found in the ס' העתים (l. c.).

5. This Responsum, the beginning of which is missing, contains an explanation of the Talmudic passage *Ketubot*, 10 a, and the norm for such cases as are there discussed.

6. The Gaon decides that an individual whose morals are not above suspicion is qualified as a witness to the marriage of a woman, but is disqualified to act as a witness in an inquiry as to whether a woman is a widow or divorced.

7. This Responsum, of which only the beginning is preserved, is identical with the somewhat lengthy one given in גמ"ם, 86, and deals with the question whether a witness may retract a statement of his made outside of the court.

8. In exchange for part of a debt, a debtor agrees to give his creditor the use of a shop for a definite time. Before the time has elapsed, the debtor has an opportunity to sell his shop, and he desires his creditor to leave it. The Gaon decides against the debtor.

9. The last Responsum of our fragment is identical with that ascribed to Nahshon Gaon in the collection ג"ש, 98 b, than which it is better phrased and lengthier. What is particularly noteworthy in our text is the explanation of the word חבילה, which is entirely new. The case dealt with is that of a day-labourer who has undertaken a day's job for a stipulated hire. In the middle of the day he refuses to go on with the work. His employer represents to him the difficulty of securing another working-man at that time, and also that he will have to pay a proportionately larger wage to the man who consents to do a half-day's work. The Gaon decides against the working-man, and rules that the employer may withhold his hire until he has paid the new labourer what he may demand, while the first one must then be content to take the difference between this sum and that agreed upon for his whole day's hire.

Recto.

על פי שרבו ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן בהא
 הלכה כרב וכלכלה כמותה¹ ושני ימים
 טובים שלראש השנה רב² ושמואל דאמרי
 תרויהו נולדה בזה אסורה בזה: ופירות
 כותיהו וכך הלכה דאמר רבא הילכתא
 כותיה דרב בין לקולא ובין לחומרא לבר מן
 מת שהיקלו בו חכמ'³ דאמ' רבא מת ביום
 טוב ראשון יתעסקו בו עממין ביום טיב
 שיני מתעסקין בו ישר' ואפילו בשני ימים
 טובים שלראש השנה מה שאין כן בביצה
 וכך הלכה ואין לזוז הימנה: ואי קשיא
 דבני כשכר⁴ כבר מפורש מעמו שלדבר
 שהן אינן בני תורה: ואתם ברחמי שמים
 בני תורה וחכמי תורה אתם וחס ושלום
 לפשוט לכם כבני כשכר ששלחו לו ללוי
 אלא אתם חשובים לפנינה כמותנו
 ושש' קדירות שמומנן בהן והן
 ברמין מערב שבת ומכסין אותן בכסות
 הראוי כגון גלופקריין ובסדינין

¹ From על to כמותה not in ש"ס, 184.² Beza, 4 b.³ Shabbat, 139 b.⁴ Ibid., 139 a; our texts read בשכר, and Rabbinovicz has no variants.

Verso.

ובשאר כיסיות הראויות ומצטמקת והולכת
 בלילי שבת הטמנה ברמץ כי האי גונא שרי
 או אסירי כן ראינו שכל הטמנה ברמץ
 אסור¹ מאי טעמא בכל מקום קא אמרינן
 5 גזירה שמא יטמון ברמץ אלמא רמץ אין
 לו התיר בשום אנפא בעלמא² ושש'
 אין מדליקין לא בלבש ולא בחוסן³ כו'
 הלכה כמאן כתנא קמא או כחכמ' או
 כדברי ר' טרפון כך ראינו שהל' כחכמים
 10 וכל שכן שקרובים דבריהם ודברי תנא
 קמא להיות שוין דקא אמרינן⁴ חכמ' הינו
 תנא קמא איכא ביניהו דרב ברונא אמ' רב
 ולא מסיימי אבל ר' טרפון פליגין כל
 תנאי עליה ור' יוחנן⁵ אמ' אין לך אלא מה
 15 שמנו⁶ חכמ' ושש' הא
 דבעא⁶ אביי מרבה שמנים שאמרו חכמ'
 אין מדליקין בהן הלכה ברבה או כראיתותב

¹ From אסור to ברמץ not in גמ"ז; the copyist jumped from the first ברמץ to the second.

² *Shabbat*, II, 1; *Gemara*, *ibid.*, 20 b.

³ *Shabbat*, 24 b.

⁴ *Ibid.*, 26 a.

⁵ Our texts read שאמרו, but MS. M. has also שמנו.

⁶ *Shabbat*, 21 a.

i, recto.

ולאלמנה מנה וכול¹ ואף רבא הם² הכין
 סבירא ליה דנאמן דאם כן מה הועיל? חכמ'
 בתקנתן אמ' רבא חזקה אין אדם טורח
 בסעודה ומפסידה : ואף רב נחמן סבירא
 5 ליה דנאמן דההוא גברא דאתא לקמיה דרב
 נחמן אמ' ליה פתח פתוח מצאתי אמ' להו רב
 נחמן אסבוח כופרי מברכתא חביטא ליה
 ומקשינן ליה לרב נחמן והא רב נחמן
 הוא דאמ' אם אמ' פתח פתוח מצאתי נאמן
 10 ומת' צינן דנאמן^{נשוי} ומסבינן ליה כופרי^{שאינו נשוי}³
 והשתא מסקאנא כדרב אחא דבתראה
 הוא דקאמרי' רב אחא משני כאן בבחור
 וכאן בנשוי ומה הפרש בין בחור לנשוי נשוי
 כיון דגמיר לה למילתא ידע בין פתח פתוח
 15 לשאינו פתוח ומהימן בחור כיון דלא נסיב
 ליה כלל לא ידע בין פתח פתוח לפתח שאינו
 פתוח ולא מהימן
 ושש' החשוד על העריות

¹ Ketubot, 10a.² Read הם.³ The words נשוי and שאינו נשוי between the lines is the explanation of the copyist of the Talmudic text referred to by the Gaon.

I, verso.

מהו להעד בין עדות דעלמא ובין עדות
 אשה כגון דאסהיד דפלני בעלה מית ליה
 הכין חזינא דהדא הא פסיקא בגמרא¹
 דאמ' החשוד על העריות כשר לעדות
 5 ומחקיף לה רב ששת עלה וכול אמ' רבא
 ומודה רב נחמן לענין עדות אשה דפסול אמ'
 רבינא ואיתימא רב פפא לא אמ' רבא ורב נחמן
 אלא לאפוקה מבעלה דממציא ליה אישה
 אבל לעיולה לרשות בעל אחר מהימן דקא
 10 מרחקא מיניה ואמרינן פשיטא דהכי
 הוא ומפר' מהו דתימא הא עדיפא ליה
 דמהוי ברשות בעל אחר דתהוי גביה מים
 גנובים ימתקו קאמשמ' לן דלא אמרינן
 הכין אלא דכמה דמיחדא² ליה טפי עדיפא
 15 וניחא וכן הלכה ושש'
 ראובן היה יודע בעדות לשמע ואתא
 לקמי' לוי ויהודה ואמ' להן ראובן⁴ שמעון
 אית ליה שהדותא גבאי בממונא דבינו
 ליששבר ונטרו ליה לוי ויהודה ההיא

¹ Sanhedrin, 26 b. ² דמיחדא, belonging to him only. ³ לקמיה =

⁴ In גמ' the text reads ואמר להן שמעון שמעון, but שמעון must not be taken as the subject of ואמר.

2, recto.

על חמשה דינרי ויהיב ליה חר זוזא נכיתא¹
 אתנוי תריהון דילא למיהדר בהון ר . . . מנ . . .²
 עד תרתין שנין וכיון דשהא שתא ופלגא
 אתא לוי ואמ' ליה לראובן אונר לי חדא חנותא
 5 ואנא יהיבנא דינרי דפרעת ליה לשמע' של
 ראובן אמ' ליה לשמעון שקול דינרי דיויפת
 מינך ושבקה לחנותאי אמ' ליה שמע' עד
 דמשתלימנא תרתין שנין דאית לי עלך
 ואמ' ליה ראובן הא אית לי חנותא אוהרנתא
 10 דקריבא לחדא חנותא דמישתלמת מנה
 תרתין שנין אמ' לא נפיקנא דחוקה דילי מהאי
 חנותא אמ' ליה ראובן אי כתבית לך מיהא
 מי כתבית לך לא יהא לך פירעון אלא מזו השתא
 דלא כתבית לך הכי על דמצרי דיליה³ כתבית
 15 לית לך אלא למידר בחנותא בין בדא בין
 באוהרנתא דינא מאי והא דאמור⁴ רבנן
 סתם משכנתא שתא היכא דאחפיה עשרה
 דינרי ומשבין ליה חנותא ויהיב ליה כד'

¹ נכת from נכיתא, and not from נכיתא.² מן יומא דגן.³ Text corrupt.⁴ *Baba Mezia*, 68 a.

2, verso.

זוזי נכיתא ובעי למהדר בבציר מן שתא
 יכיל למהדר או לא: הכין חזינא דשלא
 כדין קאמ' ליה ראובן וטענתא דשמעון
 טענתא מעליתא היא ולא יכיל להנפוקיה
 5 עד דמליאן תרתין שנין כתנאיה ואף על
 גב דקאמ' ליה אית לי חנותא אחריתי דור
 בה לאו כל כמיניה מאי טע' דמאבי¹ משכנתא
 אלים טובא דא' אפילו אתי בר מצרא ובאע'
 למיזבנה לא יאכיל למיזבנה כמה דמשכנתא
 10 בידא דשמעון דקאמר² א' רב אשי אמרו
 לי סאבי דמתא מחסיה מאי משכנתא
 דשכונא גביה למאי נפקא מינה לדינא דבר
 מצרא דלא יכיל לזבונה לשום אדם אפילו
 לבר מצרא בזמן דבאעי לה מאן דמשכנה
 15 גביה וכל שכן לחלופה ליה בחנותא אחריתי
 דלית ליה מן דינא: והיכא דמשכין
 ליה סתאמא אף על גב דלא פריש ליה לא יכיל
 לסלוקיה עד תרתין שנין דקאמרינן³ כדרך

¹ Read דהאי.² *Baba Mezia*, 108 b.³ *Baba Kama*, 79 a.

Recto.

שתיקנו משיכה בשומרין כך תיקנו משיכה
 בלקוחות ובשם שהקרקע נקנת בבספ
 ובשטר ובחזקה כך שכירות נקנת בבספ
 בשטר ובחזקה שכירות קרקע אלמא קנו ליה
 5 דאמ' ליה לההיא חנותא¹ ולא יכיל להנפוקה
 מיניה עד דמשלם תנאיה: והיכא נמי
 דאזופיה דינרין ומשכין ליה חנותא סתם לא
 יכיל חד מנהון מהדר בבציר מן שתא מן
 דרב אשי² דאמרינן כבר: ושש'
 10 ראובן דאוגר ליה לשמ[ע] למחצד
 ליה כל יומא וכי מטא פלגיה דיומא אמ' ליה
 לא בעינא למחצד אמ' ליה ראובן לא שביקנא
 לך דהאי דוכתא לא שכיחין בה פועלים ואי
 משכחנא נמי לא עבדין בהדאי פלגא דיומא
 15 לא באגר דילך דכוליה יומא ואמ' ליה שמע'
 אנא שקילנא אנרא דילי ואנת אי בעית למיגר

¹ Read: דאמר ליה לההיא חנותא שכתיה.² *Baba Mezia*, 68 a.

Verso.

מֵאֵן דְּמַחְצֵד לָךְ אֲנִי לַחֲיֵי וְאִי בַעִית לְמִישְׁבֵּךְ
שְׂבוּק דִּנְנָא מֵאִי הֵכִין חֲזִינָא דְהֵדֵא מִלְתָּא
כְּבֵר פְּסִיקָא¹ הַשּׁוֹכֵר פּוֹעֲלִים לַהֲעֵלוֹת פִּשְׁתְּנוֹ
מִן הַמִּשְׁרָה וְכָל דְּבֵר שֶׁהוּא אֵבֶד וַחֲזֹרוּ
5 בְּהֵן מְקוֹם שְׂאִין² אָדָם הָרִי זֶה שׁוֹכֵר עֲלֵיהֶם
אוּ מַטְעֵן: וְאִמְרִי³ עֲלֵה עַד כְּמָה שׁוֹכֵר
עֲלֵיהֶם אִמְ' רַב נַחֲמֵן כְּדִי שְׂכָרָן וְהִיל' כְּרַב
נַחֲמֵן וְאֵף עַל גַּב דְּאוֹתִיבִיָּה רַבָּא לְרַב נַחֲמֵן
עַד כְּמָה שׁוֹכֵר עֲלֵיהֶם עַד אַרְבַּעִים וַחֲמִשִּׁים
10 זֶה וּפִירְקָה רַב נַחֲמֵן הֵתֵם כִּנְגָן שְׁבֹאת
חֲבִילָה הֵתֵם⁴ אוּ חֲצֵד לִיה שְׁמַעוֹן כּוֹלִיָּה יוֹמָא
מוֹטָב: וְאִילָא אֲנִי עֲלִיהֶם רַאבוּן עַד כְּדִי שְׂכָרוֹ
דְּשְׁמַעוֹן וְלֹא יִהְיֶה לִיה לְשְׁמַעוֹן מִן אַגְרִיָּה
שׁוּם מִידַעַם: וְכִנְגָן שְׁבֹאת חֲבִילָה לִידּוֹ
15 וְהִכִּי פִירוּשֶׁת הֵרָא חֲבִילָה כְּלִים חֲשׁוּבִין אִינוּן
וְשִׁבְקָה. . . עַל בַּחֲצֵי הַדֶּרֶךְ וְאַתָּא חוֹצֵל א. . .
וְאַתָּה לְבִיתִיָּה וְלֹאֲחִיָּה דְּאוּי אֲנִרָא דְּפִסּוּל⁵

LOUIS GINZBERG.

¹ *Baba Mezia*, VI, 1; *Gemara*, *ibid.*, 75 b below.² Our texts read שֵׂאִין שֵׁ, but MS. R, as well as Lowe, agrees with our reading.³ *Baba Mezia*, 78 a.⁴ Probably a repetition from the previous line.⁵ Read: וְאַתָּא פּוֹעֵל אַחֵר. . . וְלֹא הוּא שְׂאִין. . . דְּפִסִּיק.